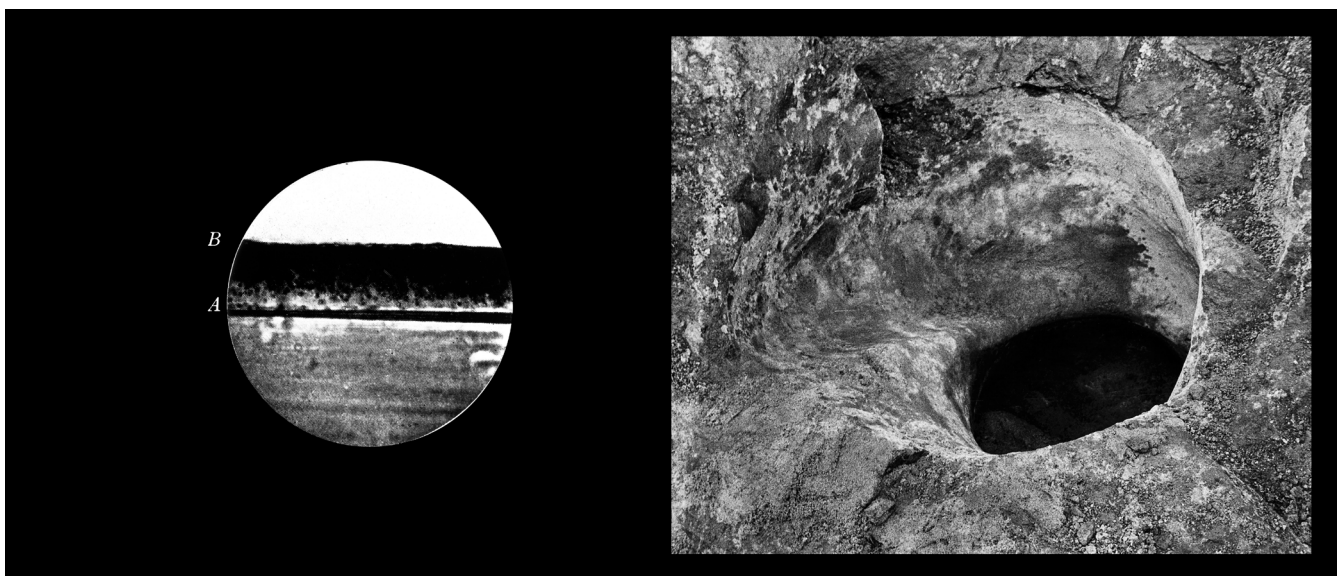

Moment 3: Fotografi och film i vetenskapens tjänst

Cecilia Grönberg, ur "*developing/time*"

23 november 2023, klockan 12.30–18.50
Naturhistoriska museet,
Museivägen 10, Göteborg

Symposiet ingår i serien Moment: Linsmedial evidens och estetik i Sverige 1939–1969, som genomförs av HDK-Valand, Hasselbladsstiftelsen, GPS400: centrum för samverkande visuell forskning vid GU, och denna gång i samarbete med Naturhistoriska museet i Göteborg.

Mitt under andra världskriget fick Victor Hasselblad i uppdrag av flygvapnet att konstruera en spaningskamera. Han såg att kameran hade en större potential och direkt efter kriget utvecklade han modellen och lanserade 1947 den första Hasselbladaren för civilt bruk i New York. Succén var ett faktum och drygt tjugo år senare var det en specialgjord Hasselbladkamera som användes vid den första bemannade månlandningen 1969. Grunden för det hela var Victor Hasselblads intresse för att fotografera fåglar, men också för teknik och naturvetenskap. Exemplet berättar om kamerans kopplingar till det militära, och om linsmediernas roll och betydelse för visualiseringen inom olika vetenskaper och forskningsfält. I symposiet Moment 3: Fotografi och film i vetenskapens tjänst presenteras en rad olika exempel på hur bruket av linsmedier i studiet av naturen, människan och samhället är kopplat till föreställningar om kamerans objektivitet och estetiska uttryck. De fotografiska och filmiska exemplen är hämtade från bland annat zoologin, geologin, botaniken, medicinen och antropologin. Presentationerna rymmer såväl vetenskapliga som konstnärliga perspektiv och metoder, vilket ger ämnet en mångfasetterad belysning.

Program

12.30–13.15

Visning av utställningen *Med öga på naturen: fåglar, fossiler och fotografier*
Louise Wolthers och Stefan Jensen

13.20–13.30

Välkomsthälsning
Mats Jönsson, Louise Wolters
och Niclas Östlind

13.30–14.00

"Osedd, ohörd och oanad": om naturfotografi som vetenskap och sport
Cecilia Strandroth

14.10–15.10

"Gynnsam jordmån för suggestiv påverkan": Svenskt kulturhistoriskt filmbruk 1945–1955
Mats Jönsson och Erik Florin Persson

15.10–15.30

Paus, kaffe och macka

15.30–16.00

Filmernas funktioner och relationer – från bruksfilm till källmaterial och kulturarv

Lisa Sputnes Mouwitz

16.10–17.10

Om developing | time
Cecilia Grönberg

17.20–17.50

Den atlantiska regnskogen – inblickar och utblickar
Åsa Krüger och Stina Weststrand

18.00–18.15

A T C G
Karl-Magnus Johansson

18.20–18.50

Fotoboken i populärvetenskapens tjänst: ett urval av böcker som vidgade allmänhetens blick för människan, naturen och världen
Andréas Hagström och Niclas Östlind

Abstracts

"Osedd, ohörd och oanad": om naturfotografi som vetenskap och sport

Den svenska naturfotografin vid mitten av 1900-talet kan betraktas som ett sammanhang där två skilda världar möttes. I sina fotobildböcker förenade fotografer som Svante Lundgren och Per Olof Swanberg en vilja att bidra till vetenskapens kunskap om landets natur och djurliv med drivkrafter de ärvt från sina föregångare, de så kallade "kamerajägare" som vid århundradets början fotograferade vilda djur som ett slags sport. Föredraget utforskar hur mötet mellan dessa två världar formade både deras arbetsmetodik och bildspråk.

"Gynnsam jordmån för suggestiv påverkan":

Svenskt kulturhistoriskt filmbruk 1945–1955

Föredraget exemplifierar hur filmmediet har använts för att dokumentera vetenskapligt arbete med svenskt kulturarv inom arkeologi, kulturvård, historievetenskap, etnologi, antropologi och sociologi. Flera filmer och aktörer diskuteras och två kortfilmer visas dessutom i sin helhet: *Hur vår historia räddas* från 1945 och *Bronsålder* från 1955.

Filmernas funktioner och relationer – från bruksfilm till källmaterial och kulturarv

Denna presentation ger exempel på hur några av Medicinhistoriska museets filmer genom ett omfattande digitaliseringsprojekt har fått både återkopplade och nyvunna relationer till museets övriga samlingar, och hur filmerna används med nya funktioner i museets publika verksamhet. En av filmerna i fokus beskriver en omvändande teknik för behandling av höftfrakturer och producerades troligen inför en konferens vid British Medical Associations kongress i Belfast sommaren 1937. Presentationen kommer även lyfta fram ett tiotal filmer som skildrar byggprocesser på Sahlgrenska sjukhusets tomt mellan 1930- och 1950-talet. Filmerna blev en nyckel in till ett stort material i museets samlingar som rör sjukhusets expansiva utbyggnadsfas under perioden, vilken kallades *Det femte Sahlgrenska*.

Om developing | time

Den titel Fox Talbot gav en av historiens första fotoböcker – *The Pencil of Nature* – har sedan 1844 följt den analoga fotografien: naturen själv tecknar sin bild med hjälp av en kamera och komplex kemi. *developing | time* är ett fotografiskt arbete i tre delar gjort till utställningen *Med öga på naturen – Fåglar, fossiler och fotografier*. I dialog med den analoga fotografien handlar arbetet om fotografien som inskriptionsteknologi, om hur den är ett avtryck av, och bevarar skikt av, tid – i likhet med fossiler

inbäddade i sedimentära bergarter. I *developing / time* är fotografien också sin materialitet: mineraler och färgämnen, bindemedel och bärare av skilda slag (glas, metall, kalk). Om den analoga fotografien erbjuder världen en teknologi för att teckna sig själv i bild, så sker samtidigt en rörelse åt det motsatta hållet, som gör det möjligt att lokalisera fotografiska former, praktiker och processer i världen själv.

Den atlantiska regnskogen – inblickar och utblickar

Att förmedla ett arbete som utförts i fält sker oftast i efterhand. Från Brasiliens atlantiska regnskog rapporterar vi direkt, i ett första skede framförallt genom bild och film. Presentationen kommer att ge en inblick i hur vi som forskare utmanar oss själva och testar på för oss nya sätt att kommunicera ett fältarbete kring växtvärldens mångfald, med särskilt fokus på sporspridda växter.

A T C G

Om ekologiska perspektiv på informationsbevarande, efterkrigstidens framsteg inom molekylärbiologi och illusionen om totalarkivet.

Fotoboken i populärvetenskapens tjänst: ett urval av böcker som vidgade allmänhetens blick för människan, naturen och världen

Med hjälp av ett urval av böcker från samlingarna i Hasselblads specialbibliotek för fotografisk litteratur belyser presentationen olika aspekter på fotografins relation till både vetenskap och folkbildning, samt frågor om hur människan, naturen och världen kan förstås och förmedlas.

Medverkande

ERIK FLORIN PERSSON är fil. dr i filmvetenskap och undervisar för tillfället i filmvetenskap vid Stockholms universitet och Linnéuniversitet. Han disputerade 2021 vid Göteborgs universitet med avhandlingen *Film i stadens tjänst: Göteborg 1938–2015* (Mediehistoriskt arkiv). Hans forskningsintressen rör bland annat beställningsfilm, lokal filmhistoria och audiovisuellt kulturarv och mediebruk inom museisektorn.

CECILIA GRÖNBERG är verksam som bildredaktör, forskare och konstnär. Hon är baserad i Stockholm och har sedan 2001 arbetat tillsammans med Jonas (J) Magnusson med en rad olika publiceringsprojekt: böcker, tidskrifter, utställningar. Arbetet kretsar ofta kring frågor om arkiv, bilder, dokument, montage, platser och alternativa former för historieskrivning. Sedan början av 2000-talet driver de tidskriften och förlaget *OEI*. För tillfället arbetar de också med det konstnärliga forskningsprojektet *Den utvidgade boken – stratigrafi, lokalitet, materialitet, och The latent image: uncovering developing* är ett konstnärligt forskningsprojekt som Grönberg arbetat med vid forskningsklustret Media History Research Centre vid Milieux Institute for Arts, Culture and Technology, University of Concordia i Montreal, samt Department of History of Art vid University of Oxford.

ANDRÉAS HAGSTRÖM är arkiv- och biblioteksansvarig på Hasselbladstiftelsen. Han har studerat vid Högskolan för fotografi och film, Konsthögskolan Valand samt läst konstvetenskap vid Göteborgs universitet. Åren 2001–2020 arbetade han på Göteborgs konsthall och han har verkat som skribent, kritiker och curator. Han var redaktör och huvudförfattare till boken *Göteborgs konsthall – en hundraårig konsthistoria* (2021).

STEFAN JENSEN är curator vid Hasselbladstiftelsen, för vilka han har producerat ett antal olika utställningar samt publikationer, senast *Med öga på naturen*. Vidare är han koordinator vid GPS400: Centrum för samverkande visuell forskning och är involverad i flera tvärvetenskapliga projekt och är framför allt intresserad i kultur och organisation. Han är även studierektor för kandidat- och masterprogrammen vid HDK-Valand, Göteborgs universitet och driver ett flertal tvärvetenskapliga utvecklingsprojekt.

KARL-MAGNUS JOHANSSON är förste arkivarie vid Riksarkivet i Göteborg där han ansvarar för arbetet med att främja kunskap om arkiven. Han är författare till flera populärhistoriska och arkivvetenskapliga artiklar och redaktör för två internationel-

la antologier där arkivteori möter samtidskonst, *Communicating the Archive: Physical Migration* (2013) och *Inscription* (2018), samt den filmvetenskapliga antologin *Filmens Göteborg – spår, erfarenheter och resultat från ett samverkande forskningsprojekt* (2021). Sommaren 2023 deltog han tillsammans med konstnären Ida Lehtonen i den första upplagan av Smålandstriennalen.

MATS JÖNSSON är professor i filmvetenskap vid Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet, samt föreståndare för GPS400: Centrum för samverkande visuell forskning vid Göteborgs universitet (<https://www.gu.se/centrum-samverkande-visuell-forskning>). Hans mediehistoriska forskning fokuserar dokumenterande linsmediers historiografiska, didaktiska och kulturarvsmässiga funktioner under 1900-talet med särskild fokus lagd på amatörfilm, journalfilm, reklamfilm och skolfilm.

ÅSA KRÜGER är vetenskaplig intendent i Göteborgs botaniska trädgård sedan 2015. Fil. dr. i växtsystematik från Stockholms universitet med en avhandling om tropiska kaffeväxters evolution. Har idag det vetenskapliga ansvaret för Botaniskas tropiska växtsamlingar.

Tillsammans arbetar Åsa och Stina Weststrand fram ett nytt koncept kring landväxtevolution i Botaniskas nya växthus. Fältresan till den atlantiska regnskogen i Brasilien är en del i detta arbete. De programleder också Botaniskaträdgårdspodden – en podd som djupdyker i växtvärldens mångfald och som tar dig med bakom kulisserna i Botaniska.

LISA SPUTNES MOUWITZ är museichef vid Medicinhistoriska museet i Göteborg. Med lång erfarenhet av arbete med museisamlingar intresserar hon sig för vad som utgör samlingens kärna och hur föremålen relaterar till varandra och undersöker detta i utställningsprojekt, publikationer och föredrag.

CECILIA STRANDROTH är fil. dr. i konstvetenskap och lektor i Bildproduktion vid Högskolan Dalarna, där hon undervisar om bland annat dokumentärfilmshistoria och teori, genus och bildkommunikation. Hennes avhandling behandlade 1930-talets amerikanska dokumentärfotografi, och hon forskar nu framför allt kring naturtematik i både fotografi och rörlig bild. Den kommande boken *Osedd, ohörd och oanad* undersöker djurrepresentation och maskulinitetsproduktion i svensk naturfotografi under 1900-talet.

STINA WESTSTRAND är vetenskaplig intendent i Göteborgs botaniska trädgård sedan 2017. Fil. dr. i växtsystematik från Uppsala universitet med en avhandling om lummerväxters evolution. Har idag det vetenskapliga ansvaret för Botaniskas växtsamlingar av alpinier och geofyter.

LOUISE WOLTERS är fil. dr. i konsthistoria och sedan 2012 forskningsledare och curator vid Hasselbladstiftelsen. Hon forskar om fotografiets teori, historia och samtida praktiker med övervakning som ett huvudintresse. Hon leder och deltar i interdisciplinära forskningsprojekt, ofta i samarbete med Göteborgs universitet. Hon gör forskningsbaserade utställningar och publicerar regelbundet i vetenskapliga verk och tidskrifter.

NICLAS ÖSTLIND är fil. dr. i fotografi och lektor vid enheten för film, fotografi och litterär gestaltning, samt tillförordnad viceprefekt för forskning vid HDK-Valand. Han är curator och utvecklare av utställningen som forskningsmetod har en framträdande roll i transdisciplinära och kollektiva forskningsprojekt om bland annat den publicerade fotografien, mellankrigstidens linsmediala kulturer och i den aktuella Moment-serien.

Hasselbladstiftelsen

GPS400

Centrum för samverkande
visuell forskning

GÖTEBORGS
UNIVERSITET